

Märkused	HTM vastus
Eesti Keelenõukogu <p>Volikogu istungite keelega on mitmes omavalitsuses jätkuvalt probleeme, selle peamine põhjus on, et paljud volikoguliikmed ei oska selleks piisavalt eesti keelt. Nad ei mõista eestikeelsete õigusaktide sisu, ei ole võimelised tegema eestikeelseid ettekandeid päevakorraküsimustes ega avaldama eesti keeles arvamust kõne ja sõnavõtu vormis, ei suuda esitada küsimusi ega teha ettepanekuid eesti keeles ega suuda suhelda eesti keeles valijatega. Eesti keele oskuse nõuet ei ole volikoguliikmetele kehtestatud.</p> <p>Probleemi lahendamiseks tuleks muuta ja täiendada kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadust ning lisada sinna volikogusse kandideerimise ühe tingimusena eesti keele oskus volikoguliikmena tegutsemiseks vajalikus ulatuses, nagu see kehtis 2002. aastani. Koosmõjus valitsuse plaanitud põhiseaduse muutmise eesmärgi tagamiseks aitaks see paremini tagada volikogude eestikeelset tööd.</p>	<p>Kohalike omavalitsuste volikogudesse kandideerimisel keeleoskuse nõude seadmist on arutatud ka varasemalt, kuid head lahendust selle kontrollimiseks ei ole leitud.</p> <p>Õiguskantsler on 2022. a selgitanud, et täna kehtiv õigusruum on piisav ning keeleoskusele nõuete kehtestamine ei ole vajalik. Volikogusse kandideerija peab teadma, et volikogu töökeel on eesti keel, ja sellega aegsasti arvestama¹. Eelnõu paragrahvi 10 lõike 1 ja paragrahvi 13 muudatusega antakse Keelametile järelevalvepädevuse kohaliku omavalitsuse volikogu keelekasutuse kontrolli üle.</p> <p>Volikoguliikmetele seatavad nõuded peavad esmalt lähtuma kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusest (KOVVS). Keeleoskuse nõue on oluline ja seda on mitmel korral soovitud kehtestada, kuid normatiivina kehtestamine vajab põhiõiguste analüüsi. Kohaliku omavalitsuse volikokku kandideerijatele eesti keele oskuse nõude kehtestamine tekitab passiivse valimisõiguse riive, kuna haridust tõendavat dokumenti nõudes esitatakse kandidaatidele kaudne haridusnõue, mida KOVVS ei esita. Eesti keele oskuse tõendamise nõude esitamine kandideerijatele on ebaproportsionaalne eesmärgi suhtes ning tekitab juurde tarbetut bürokraatiat. Enamik valmistel osalevatest kandidaatidest valdab eesti keelt ning enamikus kohalikes omavalitsustes volikoguliikmetel eesti keele oskusega probleeme ei ole.</p>

¹ [Volikogu töökeel.pdf \(oiguskantsler.ee\)](#)

<p>Eelnõu punktis 11 täiendatakse keeleseaduse § 18 lõiget 1 järgmiselt: „Audiovisuaalse teose võõrkeelde dubleerimine on lubatud vaid lastele suunatud teoste puhul.“ Keeleseaduse § 18 lg 1 sätestab nõuded audiovisuaalse teose avalikule esitamisele ja edastamisele. Selle kohaselt peab audiovisuaalmeediateenuse osutaja või ettevõtja tagama, et võõrkeelsele tekstile on lisatud eestikeelne tõlge. Teenuseosutajad või ettevõtjad, kes esitavad ja edastavad filme (ennekõike kinod), ei tegele üldjuhul tõlkimise ega dubleerimisega. Nad esitavad juba dubleeritud filme, näiteks venekeelne dublaaž lisatakse filmidele väljaspool Eestit. Lisatav säte tuleks sõnastada selliselt, et oleks selge, et võõrkeelde dubleeritud audiovisuaalse teose avalik esitamine ja edastamine on lubatud vaid lastele suunatud teoste puhul.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatud ning eelnõu ja seletuskirja teksti täiendatud.</p>
<p>Eelnõu punktis 20 täpsustatakse keeleseaduse paragrahvi 28³ lõike 4 punkti 2 sõnastust ning lisatakse pärast sõna „õppevahendite“ sõnad „ja õppekeskkonna“. Nimetatud täiendus on väga oluline, kuna täienduskoolituse standardi § 2 lg 1 p 7 sätestab, et koolitaja peab esitama ka õppekeskkonna kirjelduse. Kuid õppekeskkonna toomine keeleseadusesse vajaks selgemat sisustamist seletuskirja tasemel, sest lisaks füüsilisele keskkonnale (auditoorne õpe) õpetatakse keelt ka veebikeskkonnas. Auditoorse õppe puhul kirjeldatakse füüsilist keskkonda, milles õpe toimub – õpperuumid, nende sisustus ja vastavus tervisekaitse- ja ohutusnõuetele, tehniline varustus (arvuti ja esitlustehnika, heli- ja salvestusseadmed vms). Veebikeskkonnas toimuva õppe korral tuleks kirjeldada, milliseid rakendusi (Zoom, MS Teams, Google Classroom) kasutatakse ning milliseid digiseadmeid (arvuti, sülearvuti, nutiseade, kaamera ja mikrofoni) on vaja või võimalik õppijal kasutada. Õppija peaks enne kursuse valimist teadma, millistele nõuetele peab vastama tema internetiühendus, seadmed ja tarkvara, et õpe veebikeskkonnas oleks tulemuslik. Veebiõpe peab eesti keele tasemeeksami ettevalmistava kursuse puhul tagama kõikide eksamil kontrollitavate osaoskuste omandamise auditoorse õppega võrdsel tasemel.</p>	<p>Keeleseadus reguleerib üldnormi ning ka seletuskirjas poleks kohane õppekeskkondi piiritleda. Täiskasvanute koolituse seadus ja selle rakendussätted reguleerivad täiskasvanute õppele (sh eesti keele õppele) kehtestamist vajavad nõuded ja juhised.</p> <p>Tulenevalt õppe eesmärgist, õppijate vajadusest ja võimalustest on nii auditoorse kui veebiõppe lahendused sobilikud. Nende sobivuse hindamine on järelevalve pädevuses. Siiski leiame, et juhised oleksid nii koolitajatele kui õppijatele suureks abiks. Edastame ettepaneku järelevalvet teostavale asutusele ja koostöös täiskasvanuhariduse valdkonnaga asume välja töötama.</p>
<p>27.06.2024 toimunud keeleseaduse väljatöötamiskavatsuse arutelul leidis keelenõukogu, et selles dokumendis jäi lahendamata murdekeelte staatuse küsimus. Keelenõukogu ei nõustunud murdekeele <i>status quo</i> hoidmisega keeleseaduses, vaid soovitas ekspertide pakutud lõunaeesti piirkonnakeele staatuse seadmist keeleseaduses. Seda ei ole kahjuks tehtud, kordame oma soovitusi. Eesti murdekeelte staatuse reguleerimisel ei</p>	<p>Keeleteadlaste hinnang 2024.a alguses märgib, et kaaluda võiks lõunaeesti keele eraldi keelena nimetamist. Samuti märgivad, et lõunaeesti keelel on neli murret (seto, võru, mulgi ja tartu) ning et keeleks pidamine on poliitiline otsus, mis on kaalutletud ka teistest asjaoludest. Ainult</p>

<p>peaks praeguses geopoliitilises olukorras nägema takistust selles, mida mõne Eestis kasutatava võõrkeele kõnelejad sellest võivad arvata.</p> <p>Seega soovitame lisada keeleseadusesse „§ 5. Eesti viipekeel, võõrkeel ja vähemusrahvuse keel“ ka lõike 1²: „(1²) Lõunaeesti keel, mis koosneb võru, seto, mulgi ja tartu keelest, on Eesti põline piirkonnakeel. Riik toetab lõunaeesti keele kaitset, kasutamist ja arendamist.“</p> <p>Samuti teeme ettepaneku täiendada keeleseaduse § 5 lõike 1 sõnastust järgmiselt: „Iga muu keel peale eesti keele, lõunaeesti keele ja eesti viipekeele on võõrkeel.“</p>	<p>keeleteaduslike argumentide põhjal valikuid teha ei saa. Iseseisvaks keeleks tunnustamise debatti on peetud ca 20 aastat. Seaduses reguleerimise takistustena on nähtud ennekõike abstraktse õiguse andmist, mis teiste murdekeeltega võrreldes pole mõistlik. Põhiseadus märgib, et Eesti põlis- ja enamusrahvuse eestlaste emakeel eesti keel on Eesti ainsa riigikeelena sätestatud kõigis seni kehtinud Eesti põhiseaduses ja Põhiseaduse Assambleele esitatud põhiseaduse eelnõudes. Piirkondades kõneldavaid keelekujusid on käsitletud kui piirkondlike erikujudena ehk murretena.</p> <p>Haridus- ja Teadusministeerium on seisukohal, et murdekeeled vajavad kaitset eeskätt toetavate tegevuste kaudu, et tagada eestvedajate järelkasv ning kogukodade huvi murdekeelt edasi kanda. Alustatud on murdekeelte toetuseks murdekeelte õpetamise tegevuskava koostamist.</p>
<p>Töötajate keeleoskuse parandamise kontekstis selgub eelnõu seletuskirjast, et suured ootused on pandud riiklikule järelevalvele, kuid tööandjale jääb endiselt õigus värvata keeleoskust nõudvatele ametikohtadele keeleoskamatu isikuid. Tööandjate ootus näib olevat, et riikliku järelevalve ja karistustega pannakse juba tööle võetud isikud eesti keelt õppima. Suure tõenäosusega ei anna see soovitud tulemust, sest juba töö saanud isikul kaob motivatsioon keelt õppida, seda eriti juhul, kui tööandja ei pea vajalikuks seda nõuda. Keeleoskus peaks olema üks töö saamise tingimusi.</p> <p>Oma 21.08.2023 koosolekul tegi keelenõukogu ettepaneku, et koos muudatustega keeleseaduses tuleks muuta töölepingu seaduse paragrahv 10¹ lg 1 selliselt, et vajaliku keeleoskuse saavutamise muutuks üheks katseaja läbimise tingimuseks. Kordame seda ettepanekut. Näiteks haridusvaldkonnas on aastakümneid olnud probleem, et õpetajad ei omandanud ametikohal nõutavat eesti keele oskust vaatamata ettekirjutustele, trahvidele ning sunnirahadele. Kuid pärast 2022. aasta detsembris haridusseadustes tehtud muudatusi, mille kohaselt on eesti keele oskus õpetaja kvalifikatsiooninõuete lahutamatu osa ning ilma keeleoskuseta ei ole võimalik</p>	<p>Keeleseaduse muutmise väljatöötamiskavatsuse ettevalmistamisel konsulteeriti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööõiguse spetsialistidega. Eelnõu koostaja on veendumusel, et töölepingu seadus ei vaja muutmist, sest soovitud nõue on kehtiva seaduse alusel rakendatav. Keeleoskuse nõue käib teadmiste ja oskuse alla, mis võimaldab ka erakorraliselt töölepingut üles öelda. Siiski on oluline, et tööandja tähendaks vajalikud puudused kirjalikult üles, et keeleoskuse mitteparanemisel oleks isiku töölt vabastamine kooskõlas töölepinguseadusega. Tööandjate tagasiside väljatöötamiskavatsuse ettevalmistamisel oli, et riik peab tugevdama järelevalvet, mis aitab tööandjatel olla nõudlikum.</p> <p>Keelenõuetele vastavate töötajate nappus on suur eriti teenindus- ja kaubandussektorites. Tööandjad</p>

<p>tööle asuda, on õpetajate keeleõppe motivatsioon oluliselt paranenud.</p> <p>Lisaks tuleks töölepingu seaduse § 88 lõikesse 1 p 2 lisada selge säte, et töölepingu erakorralise ülesõtmise aluseks on ka nõuetele mittevastav keeleoskus või soovimatus oma keeleoskust täiendada, kui tööandja on selleks võimalused loonud.</p>	<p>pakuvad keeleõpet toetavaid tegevusi, kuid ilma riigi nõudlikkusega kipub osal sihtrühmast motivatsioon eesti keelt omandada langema.</p>
<p>Keeleseaduse § 16 lõike 3 praegune sõnastus ei taga eestikeelsele avalikule teabele võrdselt head nähtavust võõrkeelse teabe kõrval. Selle sätte muutmise ettepaneku sõnastas HTM 2022. aastal valminud keeleseaduse muutmise eelnõus, kuid toona ei leidnud see piisavalt poliitilist toetust. Teeme ettepaneku lisada see muudatus praegusesse eelnõusse, et Riigikogu uuel koosseisul oleks võimalik seda arutada.</p> <p>2022. aastal koostatud keeleseaduse muutmise eelnõus käsitleti ka audioreklaami temaatikat avalikus ruumis, vahetult tarbijaga suhtleva platvormitöö tegija keeleoskust, samuti taksojuhi keeleoskuse tõendamisega seonduvat ühistranspordiseaduses. Ka need teemad ei ole oma aktuaalsust kaotanud.</p>	<p>Eelnõu koostaja on seisukohal, et kehtiv seadus nõuab selgelt teabe edastamist eesti keeles ning võõrkeeles esitatud teabe rikkumistele tuleb tõhusama järelevalvega sekkuda. Ka teisi 2022. a muudatusi on keeleseaduse muutmise väljatöötamiskavatsuses analüüsitud ning selgitatud, miks eelnõu koostaja pole pidanud vajalikuks neid teemasid käesoleva eelnõuga reguleerida. Mh on üheks põhjuseks asjaolu, et kõik rikkumised saavad Keeleameti järelevalve käigus enamasti lahendatud.</p>
<p>Samuti vajaks täpsustamist keeleseaduse § 28 lõikes 3 sätestatu, et ettekirjutuse täitmiseks tähtaja määramisel võetakse arvesse aega, mis kulub nõutaval tasemel keeleoskuse omandamiseks. See määratlus on liiga umbmäärane, kuna madala individuaalse võimekuse või ebapiisava motivatsiooni korral võib mõni inimene vajada keeleõppeks, nagu praktika näitab, mitukümmend aastat. Ametikohal nõutav keeleoskus tuleks omandada mõistliku aja jooksul. Lisaks annaks see järelevalveametnikele selgema aluse sunnivahendite rakendamiseks, kui isik ei ole seaduses määratud aja jooksul ettekirjutust täitnud.</p>	<p>Soovitud muudatus reguleeriks järgalt tähtjad keeleõppeks, mis ei arvesta madala individuaalse võimekusega ega ka erinevate töö- ja elukorraldustega. Kehtiv keeleseadus võimaldab järelevalve teostajal olla paindlik ettekirjutuse täitmiseks tähtaja määramisel ja võtta arvesse isiku aega, mis kulub nõutaval tasemel keeleoskuse omandamiseks. Sealjuures saab järelevalve teostaja lähtuda Eesti Keelenõukogu soovitudest.</p>
<p>Analüüsida tuleks, kas vene keele kasutamine ametiasutuste avalikus teabes ning isikutega suhtlemisel, nt eestlastest Eesti Vabariigi kodanikele ametlike teadaannete edastamisel, on praeguses mahus põhjendatud.</p> <p>Parim lahendus oleks, kui ametiasutused kasutaksid isikutele saadetatavate ametlike teadete keelevaliku puhul rahvastikuregistri andmeid kodanike suhtluskeele kohta. Riigi suhtlus peaks toimuma eesti keeles, eestikeelsele teatele võõrkeelse tõlke lisamine on õigustatud, kui isik on oma suhtluskeeleks märkinud mõne muu keele. Samuti võib tõlke lisada juhul, kui isik on selleks soovi avaldanud.</p>	<p>Eelnõu koostaja on kommentaariga nõus ning kinnitab, et 2024. a peeti erinevaid kohtumisi, kus käsitleti ametiasutuste võõrkeeles teabe esitamise ja teenuste osutamise vajalikkust. Iga ametiasutus peab oma olukorda ise analüüsima lähtudes sihtrühma vajadustest, kelle ja mis mahus on võõrkeelne teave ja teenus vajalik. Samuti on vajalik lähtuda teabe edastamisel, et tekst oleks lihtsam keeles koostatud. Aruteludes on kujunenud veendumus, et sellised regulatsioonid on vajalikud, kuid need ei peaks olema keeleseaduses (ühe</p>

	<p>võimalusena on kaalutus avaliku teade seadust). Lisaks on avalikud arutelud kaasa toonud reaalsed muutused, kus sulgema on asunud võõrkeelseid lehekülgi ja automaatselt võõrkeelset teavet ei pakuta. Keeleseaduse § 17 lõige 1 kohaselt on kaupade ja teenuste tarbijal on õigus eestikeelsele teabele ja teenindamisele tarbijakaitse seaduse alusel. Keeleseaduse 7. peatükis ette nähtud sunnimeetmed võimaldavad rikkumistele järelevalve kaudu reageerida.</p>
<p>Keelenõukogu toetab seaduseelnõus ette nähtud muudatusi suurendada sunnivahendeid, sh nii füüsilisele kui ka juriidilisele isikule rakendatava sunniraha ülemmäära. Analüüsida tuleks, kas eelnõu seletuskirjas seatud eesmärk järelevalvet tõhustada ning kasvavad sunnivahendid suurendavad Keeleameti halduskoormust.</p>	<p>Eelnõu koostaja on arvamisel, et sunnirahade suurendamine ja tõhusama järelevalve läbiviimine ei tähenda automaatselt, et Keeleameti töömaht suureneb, sest seda on võimalik ka sisemiselt ümber korraldada ning tõhustada mh prioriteete seades. Võimaliku halduskoormuse küsimuse saavad Keeleamet ja Haridus- ja Teadusministeerium lahendada omavahelise läbirääkimiste käigus, arvestades, et amet on ministeeriumi hallatav valitsusasutus.</p>
<p>Eesti keele säilimine on põhiseadusega riigile pandud kohustus. Seetõttu tuleks koos keeleseaduse muudatustega täiendada hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas nimetatud mõjude loetelu selliselt, et õigusaktide eelnõude mõjuhinnanguid koostades analüüsiks eelnõu koostajad ka seda, kas ja kuidas üks või teine õigusakt või selle muudatus mõjutab eesti keele staatust ja mainet, eesti keele ning teise keelte osakaalu või proportsioone, eestikeelse teabe ja teeninduse kättesaadavust, eesti keele ning eestikeelse õppe võimalusi ning võimalusi kasutada eesti keelt kõikides eluvaldkondades.</p>	<p>Eelnõu koostaja võtab ettepaneku arvesse ja teeb Justiits- ja Digiministeeriumile soovitusi lisada seadusloome mõjude hindamisse ka mõju riigikeele staatusele ja mainele.</p>
<p>Eesti Töötukassa</p>	
<p>Eelnõu § 1 punktis 4 lisatakse KeeleS § 6 lõikesse 1 Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) pädevuseks lisaks eesti keele alase teadus- ja arendustegevuse suunamisele ja koordineerimisele ka vastavate tegevuste elluviimine. Seletuskirja kohaselt on sätte eesmärk anda HTM-ile selgemad volitused keelevaldkonna juhtimiseks ja korraldamiseks. Muudatuse mõjul soovitakse eelkõige koondada oma haldusalasse ka täiskasvanutele pakutava eesti keele õppe korraldus.</p>	<p>Seletuskirja on täiendatud. Tõhusama täiskasvanute eesti keele õppe pakkumise korraldamine vajab valdkonnaüleseid arutelusid. Nende aruteludega on algust tehtud ning kokkuleppeid alles sõlmitakse, mille järgselt määruste väljatöötamist alustatakse.</p>

<p>Samas ei nähtu eelnõust ega seletuskirjast, mis tegevusi on kavas HTMi poolt teostada. Kuna töötukassa osutab erinevatele sihtrühmadele eesti keele koolitusi, siis oleks oluline mõista, kas ja kuidas eelnõuga kavandatud muudatused mõjutavad eesti keele koolituste osutamist töötukassa poolt. Palume eelnõu ja seletuskirja vastavalt täpsustada, samuti lisada seletuskirjale eelnõus nimetatud määruste kavandid.</p>	
<p>Eelnõu § 1 punktis 7 lisatakse KeeleS § 10 lõikesse 1 eesti keeles toimuva asjaajamisega asutuste loendisse avalik-õiguslikud asutused. Samas ei muudeta eelnõuga KeeleS § 12, milles sätestatakse võõrkeeles toimuv asjaajamine riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustes. Kuna samad tingimused peaksid laienema ka avalik-õiguslikele asutustele, teeme ettepaneku lisada eelnõusse KeeleS § 12 lõigete 1-4 muudatus ja täiendada nimetatud sätteid sõnadega „avalik-õiguslik asutus“ vastavas käändes.</p>	<p>Eelnõu koostaja ei pea vajalikuks anda samu õigusi ka avalik-õiguslikele ülikoolidele, mis pole kooskõlas elanike põhiõigustega. Nt pole mõistlik, et avalik-õiguslik juriidiline isik (nt ülikool) hakkaks notariaalse tõlkega dokumente nõudma.</p>
<p>Eelnõu § 1 punktis 17 täiendatakse KeeleS §-i 24 täiendatakse lõikega 6, millega seatakse tingimus, mille kohaselt peab sama taseme tasemeeksami kolmandat või enam korda tegev isik tasuma eksami sooritamiseks registreerimise eest riigilõivu riigilõivuseaduses sätestatud määras. Seletuskirja kohaselt soovitakse muudatusega suurendada eksaminandide vastutust, et nad eksamile tulemise põhjalikumalt läbi mõtleksid ja valmistuksid. Töötukassa hinnangul vajavad lisaks seletuskirjas välja toodud tasemeeksamite tasuta võimaldamisega seotud probleemidele lahendamist eesti keele koolitustega seotud probleemkohad, mida tuleks eelnõus kajastada:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kui mitu korda sama taseme koolitust võib inimene saada tasuta ning millise keeleoskustasemeni keeleõpet riik plaanib erinevatele sihtgruppidele rahastada, nt hooldustöötajad, meditsiinitöötajad, haridustöötajad. - nõue keeleõppe tulemuslikkusele selliselt, et tasuta eesti keele koolitust saanud inimene oleks kohustatud kindlaksmääratud aja (näiteks 6 kuu) jooksul pärast kursust sooritama tasemeeksami ja ette näha meetmed selleni jõudmiseks. 	<p>Eelnõu koostaja on ettepanekuga nõus, kuid leiab, et keeleõppe korralduse detaile tuleb täpsustada rakendussätetes, millega on plaanis tegeleda pärast seaduse muudatuste vastuvõtmist. Ettepanekus esitatud punktid vajavad eraldi analüüsimist ja avalikest vahenditest keeleõppe pakkujatega kooskõlastamist.</p>
<p>KeeleS § 23 lõike 1 kohaselt ametnik, riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse töötaja, samuti avalik-õigusliku juriidilise isiku ja selle asutuse töötaja, avalik-õigusliku juriidilise isiku liige, notar, kohtutäitur, vandetõlk ja nende büroo töötaja peavad oskama ja kasutama eesti keelt tasemel, mis on vajalik teenistuskohustuste või tööülesannete täitmiseks. Ebaselge on, kes on avalik-õigusliku juriidilise isiku liige. Kui mõeldud on avalik-õigusliku juriidilise isiku organi liikmeid, siis tuleks seadust vastavalt täpsustada,</p>	<p>Mitte arvestatud. 2011 aastal vastu võetus KeeleS seletuskirjas on § 23 lõike 1 kohta esitatud järgmine kommentaar: /Võrreldes kehtiva keeleseadusega on lisatud mõned isikud, kellele keeleoskusnõudeid esitatakse. Nii on lõiget 1, milles kehtestatakse avaliku sektori töötajatele keeleoskusnõuete kehtestamise alused, täiendatud</p>

<p>et oleks aru saada, kellele vastav keelenõue kohaldub. Palume eelnõusse lisada muudatus, millega asendada KeeleS § 23 lõikes 1 sõnad „isiku liige“ sõnadega „isiku juhtorgani liige“.</p>	<p>„avalik-õigusliku juriidilise isiku liikmetega“. <u>Viimaste all on silmas peetud advokatuuri liikmeid/.</u></p>
<p>KeeleS § 28¹ lõike 1 kohaselt peab isikul olema tegevusluba asjaomasel keeleoskustasemel eesti keele täienduskoolituse läbiviimiseks, kui koolitus on suunatud eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamisele. Teeme ettepaneku koolituste kvaliteedi tagamiseks reguleerida ka A1 taseme koolituste korraldamine tegevusloaga, kuigi sellel tasemel tasemeeksameid ei toimu. Kuna A1 taseme koolitustega pannakse alus edasisele eesti keele õppele, ei ole ebakvaliteetsete koolituste ja õppekavade korral inimesel võimalik sujuvalt liikuda ka järgmise keeletaseme koolitusele, sest aluspõhi on jäänud nõrgaks.</p>	<p>Võimalikku A1-taseme reguleerimist tuleb vaadata tänases kontekstis, kus loakohustus on üheselt seotud eesti keele tasemeeksamiteks ette valmistavate keelekursuste pakkumisega. Seega tähendaks ettepanek ühtlasi A1-taseme riikliku eesti keele eksami arendamist. See on aja- ja ressursimahukas ettevõtmine, mis peab olema selgelt põhjendatud. 2024. a sooritas B1-taseme eksami edukalt 63% eksaminandidest ja A2-taseme 71%. Arvestades, et A1-tase on A2-tasemest veel taseme võrra allpool, saab eeldada, et A1-taseme eksami puhul oleks sooritusprotsent veel kõrgem. Nii on küsitav, kas on mõistlik arendada uus tasemeeksam ning eraldada selle korraldamiseks olulisi vahendeid, kui näeme ette, et suurem osa õppijaid selle edukalt sooritaksid. A2-taseme võrdlemisi kõrge sooritusprotsent osutab sellelegi, et eksamile eelnev keeleõpe nii A1-kui ka A2-tasemel on enamasti edukas. Samuti tuleb arvestada halduskoormusega, mis tekiks nii õppe pakkujatele kui ka HTMile ja Keeleametile, kelle koostöös õppekavad hinnatakse ja järelevalvet tehakse. Seega vajab A1-taseme teistele tasemetele sarnane reguleerimine õpet pakkuvate asutuste ja ettevõtete ühist arutelu ja analüüsimist, mida ei ole võimalik teha antud eelnõu raames. Märgime, et täna kehtiv keeleseadus ega ka kavandatavad muudatused ei takista A1-taseme reguleerimist, kui selle vajalikkus peaks selguma. Mis tahes taseme keeleõppe kvaliteeti saab tagada ka teiste meetmetega, mida tuleb alternatiivselt kaaluda. Nt saab vastavaid tingimusi kehtestada osapool, kes avalikest vahenditest keeleõpet sihtrühmadele tellib, seades</p>

	<p>nõudeid õppe mahule, sisule, õpetajate erialasele ettevalmistusele, õppe tulemuslikkuse mõõtmisele jne.</p>
<p>Eelnõu § 1 punktis 22 täpsustatakse tasemeeksamiks ettevalmistamisele suunatud eesti keele täienduskoolituse õppekava nõudeid ja antakse volitusnorm eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamisele suunatud täienduskoolitust läbi viivatele koolitajatele nõuete kehtestamiseks. Samuti peab eelnõu § 1 punktis 21 toodud KeeleS § 28³ lg 4 kohaselt tegevusloa taotleja esitama eesti keele kui teise keele koolitaja kvalifikatsiooni-, õpi- või töökogemust tõendavad dokumendid. Teeme ettepaneku täiendada KeeleS ja sätestada nõue, mille kohaselt tuleks kanda Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) tegevusloa andmete juurde ja avalikustada andmed õpetajate kohta, kes on õigustatud asjaomast eesti keele tasemeõpet läbi viima. Töötukassa rahastab märkimisväärse hulga eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamisele suunatud koolitusi. Selline nõue annaks eelneva kontrollivõimaluse ning ennetaks olukorda, kus töötukassa rahastatavat koolitust viib läbi õpetaja, kelle pädevust ei ole Keeleamet kontrollinud. Hetkel kontrollib töötukassa õpetajate pädevust hankega tellitud koolituste puhul, esitades vajadusel asjaomase päringu HTM-ile. Andmete EHIS-esse kandmine vähendaks osapoolte halduskoormust ja tagaks laiemat kasutamist võimalust, sh koolituskaardiga eesti keele koolituste rahastamisel oleks võimalik õpetajate pädevust kontrollida koolitust valival inimesel endal. Samuti võiksid olla EHIS-es avalikustatud tegevusloa esemeks olevad õppekavad, mille alusel on asutusel õigus õpet läbi viia. Lisaks vajavad moodulipõhised koolitused selget regulatsiooni ja vastava info EHIS-esse kandmist.</p>	<p>Eelnõu koostaja on ettepanekuga põhimõtteliselt nõus, et Eesti hariduse infosüsteemis (EHIS) võiks tegevusloa andmete juurde lisada andmed õpetajate kohta, kes on õigustatud asjaomast eesti keele tasemeõpet läbi viima. Andmete EHIS-esse kandmine võiks vähendada osapoolte halduskoormust (lisades neile siis samas kohustuse tagada andmete sisestamine ja ajakohasus) ja tagada andmete laiemat kasutamist võimalust. Hetkel EHISes selline võimekus puudub. Selle arendusega saaks ressurside tekkimisel tegeleva hakata, kuid lisaks tuleb keeleõppe partneritega läbi arutada ka see pool, et kuidas tagada justnimelt õpetajate kontekstis ajakohasus. Ettepanek on põhijoontes asjakohane, kuid vajab EHIS-arendusi ning samuti arenduste majandusliku otstarbekuse analüüsi. Samuti vajab kaardistamist soov suunata õppijad ise kontrollima keeleõpetaja pädevust. Kvaliteetset eesti keele õpet, sh pädevate õpetajate rakendamist, tagatakse täna tegevuslubade väljastamise protsessis tervikuna. Õppija saab juba praegu tutvuda Keeleameti kodulehel heakskiidu saanud ettevõtete loeteluga ning leida kinnitatud õppekava (ja nende alusel toimuva õppe kohta infot) tegevusloaga ettevõtete kodulehtedelt.</p> <p>Ettepanekut on võimalik reguleerida rakendussätetega, mistõttu ei pea neid keeleseaduses kajastama.</p> <p>Justiits- ja Digiministeeriumi märkus oli, et kvalifikatsiooninõuded tuleb kehtestada seaduses mitte rakendusaktiga. Kuigi eelnõu seletuskirjas oli analüüsitud ka põhiõiguste riive küsimusi, siis rakendusakti põhjal olevate nõuete eelnõusse tõstmisel kerkisid üles</p>

	<p>mitmed põhjalikumad analüüsi vajavad teemad. Seetõttu hetkel kvalifikatsiooninõudeid eesti keele tasemeeksamiteks ettevalmistavatele koolitajatele ei kehtestata.</p>
<p>Samuti leiame, et eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamisele suunatud koolitus peaks toimuma koolitajate pakutavate koolituste lõikes ühel ja samal keeletasemel ühetaolises õppemahus, kuna koolituse õpiväljundid ja eesmärk - inimese ettevalmistamine asjaomase keeletaseme tasemeeksamiks, on ühetaoline. Selleks oleks vajalik kehtestada eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistavate koolituste osas konkreetsele keeletasemele konkreetne õppemaht. Praegu on väljastatud tegevusloa, mille esemeks olevate õppekavade maht erineb koolitajate lõikes, mistõttu ei ole koolitused võrreldavad ning riik rahastades koolitusi võib teha kulu vajalikust määrast suuremas ulatuses. Ühetaoline maht, piiraks koolitajal koolituste mahu ebavajalikult suureks paisutamist ja aitaks riigil kokku hoida rahalisi vahendeid. Samuti on problemaatiline riigihankega selliste koolituste tellimine kui igal koolitajal on tegevusloa esemeks olev õppekava, mille kohaselt koolitust võib läbi viia, erinevas mahus. Pakkumused ei ole võrreldavad. Hankijal ei ole ka õigust seada enda tingimusi, kuna eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamisele suunatud koolitust on õiguspärase läbi viia tegevusloa esemeseks oleva õppekava alusel, mitte hankija seatud tingimuste kohaselt. Analoogselt on seatud nõuded mahu osas näiteks kogemusnõustaja koolitusele https://www.riigiteataja.ee/akt/129122015035?leiaKehti v.</p>	<p>Tegevusloa esemeks olevaid õppekavu hinnatakse tervikuna, st vaadeldakse mh õpiväljundeid, õppe sisu ja mahtu, lõpetamise tingimusi, õppe jagunemist auditoorse ja iseseisva töö vahel, õppematerjale jm. Selle terviku kontekstis saab anda hinnangu, kas õppekava koostajad on planeerinud õppekava kui terviku mõistlikult ning kas ka kavandatud õppemaht on asjakohane. Puudub alus sätestada konkreetne tundide arv, millega mingi taseme eesti keele oskus kindlasti omandatakse (st, ei ole võimalik väita, et nt 230 tundi on vähe ja 250 tundi paisutatud). Eelnõu koostaja ei pea seda põhjendatuks ka sel põhjusel, et vähendaksime sellega koolitusfirmade võimalusi pakkuda paindlikku ja sihtrühmade vajadustest lähtuvat õpet (nt keskenduda kursusel üldkeele kõrval ka mõne kitsama valdkonna keeleõppele). Hankijal on võimalik seada täiendavaid tingimusi, nt anda ette kursuse orienteeruv või minimaalne maht või täpsustada ka muid tingimusi. Eelnõu koostajale teadaolevalt ei ole olnud takistusi nt avalikest vahenditest eesti keele kursuseid hankida – riik on viimastel aastatel tellinud turult kümneid tuhandeid õppekohti, sh sageli ka tegevusloa esemeks olevate õppekavade alusel läbiviidavatele kursustele.</p>
<p>Eesti Tööandjate Keskliit</p>	
<p>Keelenõuded on kohati põhjendamatult kõrged. Keelenõue tasemel B ja kõrgem, peaks piirduma teatud ametikohtadega ning oleks kooskõlas <u>Euroopa kvalifikatsiooniraamistikus</u> (EQF) toodud nõuetega. Nt EQF tase kuni 5 piisab A2 tasemest (esmatasandi tööd) ning ametid, kus on vajalik EQF tase 6-8 vajab ka keeletaset B ja kõrgem (v.a. seaduses toodud erisused välisspetsialistide osas). Vajalik oleks HTM-i suunised</p>	<p>Keelenõuded tulenevad põhiseaduse eesmärgist kaitsta eesti keele säilimist ja tagada eesti keele kasutamine kõikides eluvaldkondades. Keelenõuete kehtestamisel toetutakse töö iseloomule ja töö- või ametikoha keelekasutusolukordadele, sh kutsestandardites esitatud</p>

<p>kvalifikatsiooni raamistiku ja keeletaseme seoste järgmiseks. See toetaks erialaliite oma kutsestandardite loomisel ja nõuete kehtestamisel ning tööandjaid oma ametikohtadel keeletaseme nõuete seadmisel ja töötjate väljaõppe korraldamisel.“</p>	<p>keeleoskuskõuetele. Seda tehakse aga seoses põhiõiguste kaitse või avalike huvidega (avalikud huvid keeleseaduse tähenduses on ühiskonna turvalisus, avalik kord, avalik haldus, haridus, tervishoid, tarbijakaitse ja tööohutus). EQF tasemete raamistik tuleneb hariduse tasemetest ning ei ole seega üheselt ülekantav eesti keele oskuse nõuete kehtestamise põhimõtetele. HTM on kutsestandardite muutmise väljatöötamiskavatsusega teinud ettepaneku üle vaadata ka keelestandardite raamistik. Keelenõuded on kehtestatud määruse tasandil ja neid vaadatakse jooksvalt läbi. Eelnõu koostaja on alustanud tööandjatega arutelusid nõuete kehtestamise alustest ja vajalikkusest ning ka tasemeeksamite korraldusest (sh eri osaoskuste hindamisest tasemeeksamitel). Eelnõu koostaja on nõus, et keeleoskuskõuded vajavad ajas ülevaatamist ja kohendamist.</p>
<p>Eesti Kaupmeeste Liit</p> <p>Kehtestada sunniraha ülempiir tööandjale väiksemas määras, kui 10 000€.</p> <p>Juhime tähelepanu, et sunniraha ülempiiri soovitakse tõsta 16-kordseks. See on äärmiselt järsk tõus. Väga paljud kaubandusettevõtted on väikefirmad, kelle jaoks selline summa jääb üle jõu käivaks. Sellist otsust ei tohiks usaldada ametniku diskretsiooni kuuluvaks. Teeme ettepaneku, et sunniraha ülempiir tõuseks 1000€ peale. Pahatahtliku ja tõsise rikkumise korral on sunniraha võimalik määrata ka korduvalt.</p>	<p>Õiguse üldpõhimõttest lähtuvalt peavad sunnimeetmed olema proportsionaalsed, preventatiivsed ehk teo tagajärgi vältivad, ühtsed ja õiglased. Järelevalvel on kaalutusõigus hinnata väärteto tagajärgede tõsidust, proportsionaalsust ja mõju. Tööandjatele looks selgust Keeleameti praktilal tugineva juhendmaterjali loomine. Täpsustame, et 10 000 euroni tõuseb trahvi ülempiir juriidilisele isikule. Sunnimeetmed peavad toimima ennetavalt, et rikkumisi ei toimukski. Samuti eeldab ülempiiri kohase trahvi määramine suurte mõjudega ja tagajärgedega (nt elukohtliku olukorra tekkimine) väärteto tekkimist.</p>
<p>Korduseksami eest kehtestada tasu 50€ juhul kui inimene ei soorita korduseksamit edukalt. Leiame, et oluline on motiveerida inimest korduseksamit tulemuslikult sooritama. Seetõttu võiks mõelda paremini see, kui tasu kehtib eksami teistkordse läbikukkumise korral. Esimene läbikukkumine on</p>	<p>Paragrahv 24 lõige 6 muudatusega seatakse riigilõivu kohustus alates kolmandast korrast sama keeletaseme tasemeeksami sooritamisel. See tähendab, et igal keeletasemel on</p>

<p>mõistetav, aga korduseksamil on teada, mida oodata ja keeleõppija võiks saada tasuta vabastuse, kui korduseksam õnnestub.</p>	<p>võimalus sooritada tasemeeksamit kaks korda tasuta.</p>
<p>Võtmetähtsusega on, et riik leiaks viisi, kuidas töö koha vahetusega ei tekiks keeleoskuse omandamise kohustusega restarti ning võimalust niimoodi lõputult keeleoskuse omandamist edasi lükata.</p>	<p>Põhiseaduse paragrahv 19 ütleb, et igal ühel on õigus vabale eneseteostusele. Seetõttu ei saa olla varasemad ettekirjutused ja rikkumised aluseks tööle saamisel.</p>
<p>Eesti Hotellide ja Restoranide Liit</p>	
<p>Sunnirahade suurendamine toob kaasa märkimisväärse surve ettevõtetele. Samas puudub selgus, milliseid meetmeid tööandjalt nõutakse keeleõppe toetamiseks. Väikestele ja mikroettevõtetele on kehtestatavad sunnimäärad ebaproportsionaalselt kõrged.</p> <p>Ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Täpsustada, mida loetakse "keeleõppe soodustamiseks". Näited: <ul style="list-style-type: none"> • Keelekursuste korraldamine või nende eest tasumine. • Töötajate vabastamine tööajast keeleõppeks. • Muud motiveerivad meetmed. ○ Kasutada sunnirahade asemel motiveerivaid meetmeid, näiteks: <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaalmaksu osaline tagastamine keeleeksami läbinud töötajate eest. • Koolituskulude kompenseerimine või maksusoodustused tööandjatele. ○ Kaaluda erisusi väikeettevõtjatele. 	<p>Eelnõu seletuskirjas on selgitatud järelevalve korraldust korralduste tagamise õiguse üldpõhimõtetest, mis tagab teo ja selle mõju proportsionaalsuse sunnimeetmete kontekstis. Keeleõppe soodustamine võib hõlmata väga erisuguseid tegevusi, mida ei ole mõistlik seaduse tasemel paika panna. Nt võib see hõlmata ettepanekus loetletud tegevusi, kuid tähendada ka töökohal nn keelementorite kasutamist, töötaja iseseisvale õppimisele suunamist (loodud on tasuta e-õppe kursused), palga korrigeerimist vastavalt õppe edukusele jne. Täpsemad meetmed on mõistlik jätta tööandja ja töötaja omavaheliste kokkulepete sisuks. Töötajate toetavaid meetmeid on seletuskirjas näidetega täpsustatud ning teksti täiendatud.</p> <p>Riigi üks põhilisi meetmeid keeleoskuse toetamiseks on laialdane eesti keele õppe tasuta pakkumine. Eesti keele õpet pakuvad eelkõige Integratsiooni Sihtasutus ja Eesti Töötukassa (sh koolituskaardiga, tööandja koolitustoetusena), haridustöötajatele Eesti Keele Instituut. Lisaks on arendatud tasuta e-õppe kursused (täna olemas tasemeni B1, arendamisel taseme B2 kursus). Haridus- ja Noorteamet hüvitab keeleõppekulud isikutele, kes on tasemeeksami sooritanud kas kodakondsuse taotlemiseks või keeleameti suunamisel (ettekirjutuse alusel). Maksusoodustused riivaksid tööandjaid, kes pingutavad eesti keele</p>

	<p>nõuetele vastavate töötajate värbamisel. Samuti looks see lahendus eelistuse värvata eesti keelt mitteoskavaid töötajaid, kuna oodata on maksusoodustust.</p>
<p>Eestikeelse teeninduse nõudeid ei ole praktikas selgelt rakendatavaks määratletud. Nõuded, nagu B1 taseme keeleoskus kõigile teenindajatele, ei arvesta rahvusvahelise kliendibaasi ja nende reaalse vajaduste ega tööjõu saadavuse tegelikku olukorda.</p> <p>Ettepanekud määruse sõnastamise juures:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Lubada meeskonnatöö põhimõtte rakendamist, kus eesti keelt oskavad töötajad täiendavad mitteoskajaid. Näiteks võib tööandja määrata töövahetustesse „juhtiva teenindaja“, kes vastutab eestikeelse teeninduse eest. ○ Laiendada A2-tasemel nõuete nimekirja, et hõlmata töökohti, mille ülesanded on konkreetse ja piiritletud iseloomuga (nt hommikusöögi teenindajad, portjeed, toateenijad). <p>Toome jätkuvalt välja, et meie seisukohast on oluline, et eestikeelne teenindus oleks tagatud, kuid nõuda ei tohiks, et kõik teenindajad valdavad eesti keelt. Seaduse eelnõus ja seletuskirjas ei ole piisavalt selgelt välja toodud, millistes olukordades täpsemalt tekib sunniraha nõude võimalus ettevõtte või töötaja osas. See tuleks seletuskirjas konkreetsemalt lahti kirjutada. Näiteks: kui ettevõttes on tööl teenindaja, kes ei valda eesti keelt, kuid kes töötab samas vahetuses/osakonnas, kus temaga koos on keelt valdav teenindaja, siis loetakse eestikeelne teenindus tagatuks ja nõuet ei teki.</p>	<p>Juhime tähelepanu, et Vabariigi Valitsuse määruses „Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“ B1 tasemel eesti keele oskuse nõue on vaid teenindajatel, kelle tööülesannete hulka kuulub tarbijate vahetu ja regulaarne teenindamine, tööalase teabe edastamine või tööohutuse eest vastutamine. Seetõttu on tööandjad töötajate ümberpaigutamisel vabad ning saavad tööd korraldada nii, et keeleõppe perioodil isik tegeleks mitte-teeninduslike ülesannetega. Seadusega reguleerida, et piisab vaid eestikeelse teenindaja olemasolust, avaks võimaluste akna tööandjatele, kes eestikeelse teeninduse tagamise hoolikalt ei panusta. Nt võimaldaks see kauplustel toimida edasi venekeelsetena ja tagada vaid üksikud eestikeelsed teenindajad. Järelevalve praktikas on muidugi mõistlik arvestada tööandjate erinevate olukordadega. Nt teenindusettevõtted, kus peamiseks sihtrühmaks on võõrkeelsed turistid, on olulisem võõrkeelte oskus, aga samas piisab, kui vahetuses on ka eesti keele oskajaid. Arvestame ettepanekuga luua järelevalve praktika rakendamiseks tööandjatele selgemad juhised.</p>
<p>Täna puuduvad võimalused testida keeleoskust ametliku eksamiga vastavates tingimustes. Samuti jääb ebaselgeks, kuidas järelevalvet praktikas teostatakse ja millised on tööandja õigused ning vastutus.</p> <p>Ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Luua internetipõhised ametliku tasemeeksami simulatsioonid, et töötajad saaksid oma valmisolekut testida. ○ Täpsustada järelevalve teostamise protseduure ja tööandjate õiguseid töötajate ümberpaigutamisel (nt mitte-teeninduslikud ülesanded keeleõppe perioodil). 	<p>Ettepanek on põhjendatud. Juba on arendamisel elektrooniline sõeltest, mis toetab isikuid nende keeleoskuse hindamisel. Sõeltest arendatakse Eesti riigi ja EL kaasrahastusel programmi „Eesti keele õpe ja keeleõppe arendamine“ raames. Sama programmi raames digitaliseeritakse eesti keele tasemeeksamid, et tulevikus saaks eesti keele eksameid sooritada elektrooniliselt. Elektrooniliste eksamite juurde luuakse infomaterjalid ja konsultatsioonid, mille toel saab</p>

	<p>eksaminand hinnata, kas on valmis vastava taseme eksamile suunduma.</p> <p>Juhime tähelepanu, et tööandjad on töötajate ümberpaigutamisel vabad ning B1 tasemel eesti keele oskuse nõue on vaid teenindajatel, kelle tööülesannete hulka kuulub tarbijate vahetu ja regulaarne teenindamine, töölase teabe edastamine või tööohutuse eest vastutamine. Seetõttu saavad tööandjad tööd korraldada nii, et keeleõppe perioodil isik tegeleks mitte-teeninduslike ülesannetega.</p>
<p>Eesti Teenindus- ja Kaubandustöötajate Ametiühingu</p>	
<p>ETKA ei toeta seisukohta, et volikogusse kandideerijale peaks piisama vaid teadmisest, et volikogu töökeel on eesti keel ja volikogusse kandideerimisel peab ta sellega arvestama.</p>	<p>Kohalike omavalitsuste volikogudesse kandideerimisel keeleoskuse nõude seadmist on arutatud ka varasemalt, kuid head lahendust selle kontrollimiseks ei ole leitud. Volikoguliikmetele seatavad nõuded peavad esmalt lähtuma kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusest (KOVVS). Keeleoskuse nõue on oluline ja seda on mitmel korral soovitud kehtestada, kuid normatiivina kehtestamine vajab põhiõiguste analüüsi. Kohaliku omavalitsuse volikokku kandideerijatele eesti keele oskuse nõude kehtestamine tekitab passiivse valimisõiguse riive, kuna haridust tõendavat dokumenti nõudes esitatakse kandidaatidele kaudne haridusnõue, mida KOVVS ei esita. Eesti keele oskuse tõendamise nõude esitamine kandideerijatele on ebaproportsionaalne eesmärgi suhtes ning tekitab juurde tarbetut bürokraatiat. Enamik valmistel osalevatest kandidaatidest valdab eesti keelt ning enamikus kohalikes omavalitsustes volikoguliikmetel eesti keele oskusega probleeme ei ole.</p>

<p>ETKA on mures, et ka kliente teenindavas sektoris (kaubandus, hotell- ja majutus, toitlustus) jt muu teenindus, on probleeme eesti keele oskuse nõuete täitmisega, sest järjest suurem osa teenindajatest ja nende juhtidest ei oska eesti keelt piisaval tasemel või eesti keele oskus üldse puudub.</p> <p>Seepärast peab ETKA oluliseks, et lisaks sellele, et järelvalvet teostatakse haridustöötajate keelenõuete vastavuse välja selgitamiseks, tuleb tõhustada järelvalvet ja süsteemselt teostada kontrolli ka nendes sektorites, kus töötajatele on kehtestatud riigi keele nõuded.</p>	<p>Eelnõu koostaja on nõus, et järelvalvet tuleb tõhustada sektorites, kus on eesti keele nõuete täitmisega raskusi ning võtame selle Keeleameti tegevusplaanu luues teemaks.</p>
<p>Seaduse eelnõu seletuskirjast selgub, et keskmine sunniraha, mis ettekirjutusega määrati, jäi varasematel aastatel alla 100 euro, see tähendab, et määratud sunniraha moodustas keskmiselt vaid 10–11% maksimaalsest määrast. Seega ainuüksi sunniraha ülemmäära tõstmine, juriidilistele isikutele 9600 euroni ja füüsilistele isikutele 1280 euroni, ei paranda olukorda ja ei pane kedagi omandama eesti keelt ja pingutama selle nimel aastaid, kui tööandjad ei loo töötajatele täiendavaid võimalusi ja soodustusi eesti keele õppimiseks.</p> <p>Oluline on märkida, et sunniraha määramisel tuleb arvestada ka sellega, kas ja millised võimalused on tööandja loonud töötajale keele omandamiseks.</p> <p>Pikkades, järjestikustes vahetustes töötades ja vaid töövälisel ajal eesti keele omandamine ei anna soovitud tulemust ja motiveeri töötajat asuma eesti keelt õppima või keeleõpinguid jätkama.</p> <p>Olukorra parandamiseks näeb ametiühing järgmisi võimalusi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) motiveerida tööandjaid, mis võimaldaks töötajatel saavutaksid eestikeelseks suhtluseks vajaliku eesti keele oskuse. Seda saab teha vaid juhul, kui paraneb tööandjate suhtumine keeleõppesse. Tööandja loob töötajale mõistliku aja jooksul võimaluse eesti keele õppimiseks tööajast keskmise palga säilitamisega. 2) motiveerida töötajaid eesti keelt õppima enne töökoha vahetamist, töötuna arvel olles ja töötamise ajal, näiteks eesti keelt oskavatele töötajatele maksab tööandja eesti keele oskuse eest lisatasu. 3) tõhustada järelvalvet kõikides sektoris, kus keelenõuded on kehtestatud. 	<p>KeeleS-i paragrahv 1 sätestab, et seaduse eesmärk on arendada, säilitada ja kaitsta eesti keelt ning tagada eesti keele kasutamine peamise suhtluskeelena kõikides avaliku elu valdkondades. Seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle teostatakse riiklikku ja haldusjärelvalvet.</p> <p>Järelevalve käigus tehtud ettekirjutuse täitmise tagamiseks ettenähtud meetmed peaksid kindlustama nõuete täitmise. Kuna praktikas pole ka tasuta pakutavad keeleõppe programmid motiveerinud kõiki eesti keelt omandama, tuleb sunnimeetmeid tõhustada ja sihistada. Eelnõu koostaja on nõus, et järelvalvet tuleb tõhustada.</p> <p>Sunniraha tuleb kohaldada ennekõike seal, kus haldusakti täitmine eeldab selle adressaadilt teatud tegutsemist, tegevusetust või talumist (vrd ATSS § 5 lg 1 ls 1) või kus adressaadil tuleb täita kohustus, mida ei saa olemuslikult täita teised isikud (nn mitteasendatavad kohustused) ning mis on seega isikuga lahutamatu seotud. Sunniraha kuulub seega rakendamisele seal, kus kohustuse saab täita meetme adressaat vahetult ise. Järelevalves hinnatakse tasakaalustatult mõlema osapoole vastutust ning teostatud tegevusi eesti keele oskuse saavutamiseks nõutaval tasemel ja rakendatakse sunnimeetmeid osapoolele, kes ei ole oma vastutust kanda soovinud.</p>

<p>ETKA peab oluliseks, et teenidussektoris peavad kõik teenindajad oskama eesti keelt seaduses kehtestatud tasemel ja ei toeta keelenõuete alandamist.</p>	<p>Käesoleva eelnõuga pole keelenõudeid soovitud alandada.</p>
<p>Eesti Teadusagentuur</p>	
<p>Eelnõu § 1 punktis 14 muudetakse keeleseaduse § 23 lõikes 5 kehtestatud erandit, mille kohaselt välisteadustöötajale ei kohaldata eesti keele oskuse nõuet, kui ta on Eestis töötanud vähem kui viis aastat. Muudatuses pole välisteadustöötajat enam välja toodud. Erand keelenõudest kehtiks muudatuse kohaselt välismaalt tulnud teadustöötajale, kui ta on siin kas tippspetsialistina või siis akadeemilise töötajana, kes lisaks teadustööle peab ka võõrkeelt või võõrkeeles õpetama. Seletuskirjas pole käsitletud, miks teadustöötajaid puudutav erand on ära kaotatud.</p>	<p>Teadustöötajatele ei ole eesti keele oskusele keelenõudeid kehtestatud. Keelenõuded on kehtestatud õppejõududele, so B1-tase võõrkeeli ja võõrkeeles õpetavatele akadeemilistele töötajatele ning C1-tase eesti keelt ja eestikeeles õpetavatele akadeemilistele töötajatele.</p> <p>Välismaalaste seaduse § 179 alusel ei kohaldata eesti keele oskuse nõudeid esimese viie aasta jooksul välismaalasele, kes taotleb tähtjalist elamisluba töötamiseks teadusliku tegevuse eesmärgil ja Euroopa Liidu sinise kaardi taotlejale.</p>
<p>Eelnõu § 1 punktis 10 küll muudetakse keeleseaduse § 13 ja täpsustatakse, kellel on õigus välisriigi esindajaga suheldes mõlemale poolele sobivat keelt kasutada, aga esiteks ei ole asutuste hulgas nimetatud riigi sihtasutust ning teiseks pole selge, kes on välisriigi esindaja. Kas igasugune välisriigi kodanik on välisriigi esindaja või on tegu ainult välisriigi pädevate asutuste töötajatega.</p>	<p>Eelnõu seletuskirjas on välja toodud, et paragrahvis 13 täpsustatud mõistet „välissuhtlus“, mida ka VTK tagasisides paluti täpsustada, kas välise all on mõistetud asutuse või riigi välist suhtlust. „Välissuhtlus“ on asendatud sõnadega „suhtlus välisriigi esindajaga“. Eelnõu koostaja pole pidanud vajalikuks keeleseaduses täpsustada, keda pidada välisriigi esindajaks. Oluline on tagada Eestis eestikeelne asjaajamine. Riigi sihtasutused on avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning on planeeritava muudatusega hõlmatud.</p>
<p>Tallinna Tehnikaülikool</p>	
<p>Tallinna Tehnikaülikooli arvates on oluline, et säiliks lepinguvabadus, mis sisaldaks õigust sõlmida lepinguid sellises keeles nagu osapooled vajalikuks peavad ja kokku lepivad. Tallinna Tehnikaülikoolil on mitmeid töötajad ja koostööpartnerid nii Eestis kui ka välismaal, kes peavad vajalikuks sõlmida lepinguid muus keeles kui eesti keeles. Ülikooli jaoks on peamine, et lepingu osapooled mõistaksid lepingute sisu ja saaksid aru, milles nad kokku lepivad. See on vajalik nii hea koostöö tegemiseks kui ka võimalike vaidluste ärahoidmiseks.</p>	<p>Planeeritavad muudatused arvestavad avalik-õiguslike ülikoolide asjaajamises võõrkeelte kasutamise vajadust. Keeleseaduse paragrahvi 10 lõige 1 muudatus toob täiendusena võimaluse võõrkeelseks asjaajamiseks: „Avalik-õiguslike ülikoolide asjaajamises võib võõrkeelse õppe ja rahvusvaheliste lepetega seotud toimingute korral kasutada mõlemale poolele sobivat keelt“. Ka paragrahv 13 muudatus annab täiendavalt välisriigi esindajatega suhtluses õiguse kasutada mõlemale poolele sobivat keelt.</p>

Tartu Ülikool	
<p>Keeleseaduse paragrahvi 6 lõike 1 muutmisega kavandatakse Haridus- ja Teadusministeeriumile anda muude tegevuste kõrval ka ülesanne eesti keele alast teadus- ja arendustegevust ellu viia. Vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele on Eestis ülesanne teadus- ja arendustegevust teha pandud ülikoolidele ja teistele teadus- ja arendusasutustele. Kindlasti ei ole vastuvõetav seadusemuudatus, millega pannakse eesti keele alase teadus- ja arendustegevuse puhul see ülesanne ministeeriumile. Loodetavasti ei ole siin muidugi seda ka mõeldud ning tegemist on veega eelnõu koostamisel. Eriti arvestades, et seletuskiri samuti ei seleta kavandatava muudatuse sisu.</p>	<p>Tähelepanekuga arvestatud. Ettepanek eelnõuga sõnastada paragrahv 6 lõige 1 järgmiselt: Haridus- ja Teadusministeerium suunab, koordineerib ja viib ellu keeleõpet, eestikeelse oskussõnavara ja eesti keelele suunatud keeletehnoloogia arendamist ja rakendamist ning suunab ja koordineerib eesti keele alast teadus- ja arendustegevust.</p>
<p>Eelnõuga on kavas muuta keeleseaduse paragrahvi 23 lõiget 5, millega kehtestatakse erisused eesti keele oskuse nõuete rakendamisel. Ülikooli puudutab eelkõige nimetatud sätte punkt 2, mille kohaselt ei kohaldata eesti keele oskuse nõudeid välismaalasele, kes viibib Eestis tähtajaliselt kuni viis aastat ning töötab võõrkeelt või võõrkeeles õpetava akadeemilise töötajana. Ülikoolide jaoks on oluline võimalus kaasata kogu maailmast akadeemiliselt tipptasemel õppejõudkonda, kuid samavõrra oluline on aga ka väliskollegide kaasamine ülikoolide teadusprojektide täitmisesse. Nimetatud sättega on oluliselt kitsendatud ülikooli võimalusi värvata akadeemilisi töötajaid välismaalt, kuna erinevalt varasemast erandist, mis puudutas nii välisõppejõude kui välisteadustöötajaid, laieneks uus erand üksnes võõrkeeles õpetavatele akadeemilistele töötajatele. 2 (4) Kuna keeleseaduse paragrahvi 23 lõikega 1 pannakse kõigile avalik-õigusliku juriidilise isiku töötajatele kohustus osata ja kasutada eesti keelt, siis tuleb erand sellest kohustusest kehtestada samuti seadusega, seda ei ole võimalik teha nt seaduse alusel ja selle täpsustamiseks kehtestatava Vabariigi Valitsuse määrusega. Teen ettepaneku sõnastada keeleseaduse paragrahvi 23 lõike 5 punkt 2 järgmiselt: „2) akadeemilise töötajana;“. Pakutud sõnastus haakub ka keeleseaduse paragrahvi 23 lõike 5 punkti 1 sõnastusega, mille kohaselt tehakse eesti keele oskuse nõudest erand tippspetsialistidele. Ei tippspetsialistide ega akadeemiliste töötajate puhul ei ole asjakohane hirm, et kui erand kehtestatakse ilma täiendava tingimuseta (nt et see kehtiks üksnes nendele tippspetsialistidele või akadeemilistele töötajatele, kes töötavad võõrkeeles), siis see kuidagi piirab võimalust konkreetsetele töötajate kategooriatele, kelle töös on eesti keele oskus vajalik, kõrgtasemel eesti keele oskuse nõuet kehtestada.</p>	<p>Välismaalaste seadus § 179 kohaselt ei kohaldata eesti keele oskuse nõudeid esimese viie aasta jooksul välismaalasele, kes taotleb tähtajalist elamisluba töötamiseks teadusliku tegevuse eesmärgil ja Euroopa Liidu sinine kaardi taotlejale. Keeleseaduses ei ole vaja luua erandit teadustöötajate keeleoskuse nõudele, sest sellist nõuet ei ole keeleseaduse alusel kehtestatud keeleoskuse määrusega sellele positsioonile kehtestatud. Seega täna annab keeleseadus erandi nõudele, mida ei eksisteeri – see ei ole loogiline ega vajalik. Viidatud keeleseaduse § 23 lõige 1 täpsustab, et kohustus osata eesti keelt on seotud vajadusega täita seda eeldavaid teenistuskohustusi või tööülesandeid.</p>

Eelnõu väljatöötamiskavatsuse kooskõlastuse käigus tegi Tartu Ülikool ettepaneku teha muudatused ka keeleseaduse paragrahvi 26, millega reguleeritakse eesti keele oskuse tõendamise erisusi. Kuna tookord tehtud ettepaneku kohta ülikoolile tagasisidet antud ei ole, palun uuesti ka see säte üle vaadata ja vajalikud parandused teha. Keeleseaduse paragrahvi 26 lõike 3 järgi ei pea eesti keele tasemeeksamit sooritama isik, kes on omandanud eesti keeles põhihariduse, keskkhariduse või kõrghariduse. Sama paragrahvi lõike 1 järgi tõendab võõrkeelse gümnaasiumi lõpetamisel eesti keele oskust eesti keele kui teise keele eksami sooritamisel väljastatud tasemeeksami tunnistus. Samas võivad lähtuvalt Vabariigi Valitsuse määrusest keskkooli lõpetamiseks sooritada eesti keele teise keelena riigieksami ka need õpilased, kes on lõpetanud põhikooli vene või muu õppekeelega koolis või klassis ja asunud õppima eesti õppekeelega gümnaasiumisse või gümnaasiumiklassi, ning õpilased, kes on vene või muu õppekeelega gümnaasiumist või gümnaasiumiklassist asunud õppima eesti õppekeelega gümnaasiumisse või gümnaasiumiklassi, vt Vabariigi Valitsuse määruse „Gümnaasiumi riiklik õppekava“ paragrahvi 18 lõige 3 punkt 2 ja lõige 4. Sealjuures on õpilane eesti keele teise keelena eksami sooritanud ja saab gümnaasiumi lõpetada, kui ta kogub eksamil vähemalt ühe punkti. B2-taseme tunnistus väljastatakse aga ainult juhul, kui õpilane saab eesti keele teise keelena eksamil vähemalt 60% maksimaalsest tulemusest. Eeltoodust tulenevalt on võimalikud juhud, kus isik on omandanud eestikeelse keskkhariduse, millega peaks tema keeleoskus vastavalt keeleseaduse paragrahvi 26 lõikele 3 olema tõendatud (nii A-, B- kui C-tasemel), kuid tema sooritatud eesti keele kui teise keele eksami tulemus jääb alla 60 punkti ehk alla B2-taseme. See aga ei taga, et isik on tegelikult keeleoskuse omandanud. 3 (4) Teen ettepaneku sõnastada keeleseaduse paragrahvi 26 lõiked 1 ja 2 järgmiselt: „(1) Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamisel väljastatakse eesti keele kui teise keele eksami sooritanule eesti keele tasemeeksami tunnistus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel kehtestatud korras. (2) /.../ (3) Eesti keele tasemeeksamit ei pea sooritama isik, kes on omandanud eesti keeles vähemalt ühe järgmistest haridustasemetest: 1) põhihariduse, välja arvatud juhul, kui isik on õpingute lõpetamiseks (alternatiiv: põhikooli lõpetamiseks) sooritanud eesti keele kui teise keele lõpu- või koolieksami; 2) keskkhariduse, välja arvatud juhul, kui isik on õpingute lõpetamiseks (alternatiiv: gümnaasiumi lõpetamiseks või kutsekeskkhariduse

Mõistame kommentaaris väljendatud muret selle üle, kuidas kajastavad eri tunnistused isikute tegelikku eesti keele oskust. Tõsiasi on, et see on sageli raskendatud, sest keeleoskus on mh ajas muutuv nähtus (seda nii positiivses kui ka negatiivses suunas). Eelnõu koostaja ei toeta siiski tasemehariduse tunnistuste kitsendamist moel, mis on ettepanekus esitatud. Ettepanek ei arvesta sellega, et sellisel juhul kohtleksime eri eksamite tegijaid erinevalt vaid eksamitüübist sõltuvalt: eesti keele kui emakeele eksami läbimisel 1 punktiga oleks justkui keeleoskus tõendatud, eesti keele kui teise keele eksami läbimisel 1 punktiga aga mitte. Juhtumeid, kus eesti keeles omandatud tasemeharidus ei peegelda (enam) isiku piisavat eesti keele oskust, kõnetab keeleseaduse § 28 lõige 2, mille kohaselt on võimalik ka sellist tunnistust omav isik suunata eesti keele tasemeeksamit sooritama, kui keeleametnikul on tekkinud põhjendatud kahtlus, et isiku keeleoskus ei ole talle kehtestatud keeleoskustaseme nõudega vastavuses.

<p>õppekava alusel õpingute lõpetamiseks) sooritanud eesti keele kui teise keele riigieksami; 3) kõrghariduse. (4) /.../ (5) /.../</p>	
<p>Lõunaeeesti keeled, milleks on võru, seto, tartu ja mulgi keel, on läänemeresoome keeled, mida kõneldakse Lõuna-Eestis. Need on keeleajalooliselt eristunud muudest läänemeresoome keeltest varem ja seega väga erinevad põhjaeesti keelel baseeruvast tänapäeva eesti keelest. Riiklikku tähelepanu ja toetust väärivad ja vajavad kõik eesti murded, kuid lõunaeeesti keeled on eriasendis, arvestades nii nende põlvnemist omaette läänemeresoome keelest, suuremat erinevust eesti kirjakeelest kui ka praegust sotsiolingvistilist olukorda. Keeleteaduses on seda seisukohta jagatud pikalt, ent Eesti seadusandluses on lõunaeeesti keeli seni käsitletud murdekeeltena. See on problemaatiline kogukondade jaoks, aga ka keelte püsimise seisukohalt üldisemalt: praeguseks on lõunaeeesti keel väga ohustatud keel. 1 Keeleteadlased on kirjutanud hinnangu lõunaeeesti piirkonnakeele reguleerimisvajaduse kohta seaduses: „Lõunaeeesti piirkonnakeel vajab edaspidi efektiivsemat toetamist. Keele taandumise peatamiseks tuleb luua rohkem keeleõppevõimalusi ja teha õpe vähemalt osaliselt kohustuslikuks, algatada atraktiivseid programme põlvkondadevahelise keelekatkestuse ületamiseks, tugevdada lasteaegade jm keelepesade tööd, rakendades vanavanemaid keeleõppes, keeleteadlikkuse suurendamiseks tuua lõunaeeesti keel rohkem nähtavale avalikus ruumis, toetada eri tüüpi lõunaeeestikeelset meediat jms. Nende tegevuste edukuse üheks eelduseks on lõunaeeesti keele staatuse tugevdamine seadusandluses, sh keeleseaduses.“2 Tulenevalt eelöeldust teen ettepaneku teha keeleseaduses alljärgnevad muudatused: - muuta paragrahvi 5 pealkirja ja sõnastada see järgmiselt: „§ 5. Lõunaeeesti keeled, eesti viipekeel ja võõrkeel“ - muuta keeleseaduse paragrahvi 5 lõiget 1 ja sõnastada see järgmiselt: „(1) Iga muu keel peale eesti keele, lõunaeeesti keelte ja eesti viipekeele on võõrkeel.“ - täiendada keeleseaduse paragrahvi 5 lõikega 11 järgmises sõnastuses: „(11) Lõunaeeesti keeled, milleks on võru, seto, mulgi ja tartu keel, on Eestis põliselt kasutatavad keeled. Riik toetab lõunaeeesti keelte kaitset, kasutamist ja arendamist.“; - eelnõuga keeleseaduse paragrahvi 5 lisatav lõige 11 lugeda lõikeks 12 . Paragrahvi pealkirja muutmise ettepaneku kohta selgitan, et kuna sama paragrahvi lõike 2 kohaselt on vähemusrahvuse keel üks võõrkeele alaliike, siis ei ole teda asjakohane loetelus kõrvuti võõrkeelelega nimetada.</p>	<p>Põhiseadus märgib, et Eesti põlis- ja enamusrahvuse eestlaste emakeel eesti keel on Eesti ainsa riigikeelena sätestatud kõigis seni kehtinud Eesti põhiseaduses ja Põhiseaduse Assambleele esitatud põhiseaduse eelnõudes. Piirkondades kõneldavaid keelekujusid on käsitletud kui piirkondlike erikujudena ehk murretena. Keeleteadlaste hinnang 2024.a alguses märgib, et kaaluda võiks lõunaeeesti keele eraldi keelena nimetamist. Samuti märgivad, et lõunaeeesti keelel on neli murret (seto, võru, mulgi ja tartu) ning et keeleks pidamine on poliitiline otsus, mis on kaalutletud ka teistest asjaoludest. Ainult keeleteaduslike argumentide põhjal valikuid teha ei saa. Iseseisvaks keeleks tunnustamise debatti on peetud ca 20 aastat. Seaduses reguleerimise takistustena on nähtud ennekõike abstraktse õiguse andmist, mis teiste murdekeeltega võrreldes pole mõistlik. Põlvkondade vahelise keelekatkestuse ületamiseks on riigil pärimuskultuuri-ruumide taotlusvoorud ning keeleõppe toetusmeetmed. Haridus- ja Teadusministeerium on seisukohal, et murdekeeled vajavad kaitset eeskätt toetavate tegevuste kaudu, et tagada eestvedajate järelkasv ning kogukodade huvi murdekeelt edasi kanda. Alustatud on murdekeelte toetuseks murdekeelte õpetamise tegevuskava koostamist.</p>

Tallinna Ülikool	
<p>Esmalt palume tagasisidet, miks ei kaasatud keeleseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusele arvamuse avaldamiseks Tallinna Ülikooli (TLÜ), kuna keeleseaduse eelnõu puudutab ülikoole, näiteks keeleõpet ja mitmete kvalifikatsioonide väljaandmise toiminguid ning muudetakse kõrgkooli otseselt puudutavat punkti (§ 10 lg 1).</p>	<p>Keeleseaduse muutmise väljatöötamiskavatsus saadeti 2024. a suvel arvamuse avaldamiseks sh ka Tallinna Ülikoolile, nagu ka teistele ülikoolidele.</p>
<p>Keeleseaduse § 10 lg 1 muutmisel antakse õigus võõrkeelset asjaajamist kasutada õppes, aga mitte teadus- või loometegevuses. Nt teadusalased projektitaotlused (mis ei ole projektid) on kõik võõrkeelsed, sest rahastuse pakkuja nõuab seda. Ettepanek: täiendada eelnõu § 1 punkti 7, et mõlemale poolele sobivat keelt võib võõrkeelse õppe ja rahvusvaheliste lepetega seotud toimingutele lisaks kasutada ka teadus-ja loomevaldkonnas.</p>	<p>Muudatusega antakse avalik-õiguslike ülikoolidele luba, et asjaajamises võib võõrkeelse õppe ja rahvusvaheliste lepetega seotud toimingute korral kasutada mõlemale poolele sobivat keelt. Lisandus on eesmärgiga toetada kõrgkoolide rahvusvahelises koostööprojektides osalemist ja õppe mitmekesisust. Kommentaarist ei selgu täpsemalt, millised tegevused pakutavast sõnastusest välja jäävad. Eelnõu koostaja on seisukohal, et teadus- ja loomevaldkonna võiksid rahvusvaheliste lepetega seotud toimingute alla mahtuda.</p>
<p>Täpsuse huvides kommenteerime seletuskirjas § 10 lõike 1 (lk 8 viimane lõik) muutmise kohta esitatud väidet, et välisüliõpilaste ja -teadustöötajate osakaal Eestis kasvab. Esitatud väide on väär - välisüliõpilaste osakaal tänase seisuga Eestis väheneb. Lisaks ei ole mingit põhjendust väidetavale ohule, et eestlastest üliõpilased peavad hakkama ülikooliga suhtlema võõrkeeles.</p>	<p>EHIS-es registreeritud võõrriigi kodakondsusega akadeemiliste töötajate arv ning proportsioon eesti kodakondsusega akadeemilistest töötajatest on viimaste aastate jooksul kasvanud. Kuigi välisüliõpilaste osakaal võib langeda, on akadeemiliste töötajate osakaal kasvamas. Keeleseaduse eesmärk on tagada eestikeelne keskkond kõigis eluvaldkondades, sh ka kõrgkoolides.</p>
<p>Seletuskirja lisa 1 1) Kas ja kuidas on seotud eesti keele koolitajale esitatavad nõuded kõrghariduse definitsiooniga, mida keeleseaduses ei ole täpsustatud, kuid mida ülikoolile teadaolevalt käsitletakse kui kõrghariduse esimese astme läbimist. Juhime tähelepanu, et õpetajakoolitus toimub ainult magistriastmel, mis ei eelda eestikeelse kõrghariduse esimese astme läbimist. 2) TLÜ hinnangul tekitavad küsimuse § 2 lõikes 1 sätestatud kvalifikatsiooninõuded. Oleme skeptilised, kas piisab eesti filoloogi bakalaureusekraadi haridusest, et olla eesti keele koolitaja? Kui koolitaja kvalifikatsiooninõudena võiks piisata eesti filoloogi haridusest, siis tõusetub küsimus, miks ei võiks täita eesti keele kui emakeele õpetaja magistriõppekava</p>	<p>Keeleseaduse muutmise eelnõu lisana oli määruse näidis. Justiits- ja Digiministeeriumi märkis, et kvalifikatsiooninõuded tuleb kirjeldada seaduses, kuna kvalifikatsiooninõuete kehtestamine võib riivata põhiõigusi. Kavandatav muudatus vajab veel põhjalikumat analüüsi, mistõttu hetkel kvalifikatsiooninõudeid eesti keele tasemeeksamiteks ettevalmistavatele koolitajatele ei kehtestata.</p>

<p>lõpetaja koolitaja kvalifikatsiooninõuet. Ettepanek: täpsustada, millise kõrghariduse astme saavutamist nõutakse ning lisada lisa 1 § 2 lõikele 1 kvalifikatsiooninõudena eesti keele kui emakeele õpetaja haridus.</p> <p>3) Lisa 1 § 2 lg 3 sätestab nõude täiendkoolitustel vajalike eesti keele teadmiste ja oskuste omandamiseks. Millises mahus ja sisus peab olema täienduskoolitus, et see oleks piisav kvalifikatsiooni täitmiseks? Viimasel ajal pööratakse järjest ülikooli poole (suunajaks riigisektori organisatsioonid (nt koolid, töötukassa)), et annaksime hinnangu täiendkoolituses õpitud kvalifikatsiooni kohta, ent tekib küsimus, mille alusel seda tuleks teha.</p> <p>4) Lisa 1 § 2 lõiked 2 ja 3 on sisult identsed, mistõttu jääb arusaamatuks, miks on vajalik need eristada. Ettepanek: liita lisa 1 § 2 lõiked 2 ja 3 kokku üheks lõikeks.</p> <p>5) lisa 1 § 2 lõikes 4 tekib taas küsimus kõrghariduse määratlemise osas – kas bakalaureusekraadiga lõpetanu vastab koolitaja kvalifikatsiooninõuetele.</p>	
Võru Instituut, Võru Kongressi Vanemate Kogu	
<p>Võru Instituut teeb ettepaneku lisada keeleseadusesse lõunaeesti piirkonnakeele mõiste ja palub teha keeleseaduse ja riigilõivu seaduse muutmise seaduse eelnõus järgmised täiendused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Täiendada keeleseaduse paragrahvi 3 uue lõikega 4: “(4) Riik toetab lõunaeesti keele kaitset, kasutamist ja arendamist. Lõunaeesti keel, mis koosneb mulgi, tartu, võru ja setu keelest, on Eesti põline piirkonnakeel.” • Muuta keeleseaduse § 5 lg 1 sõnastust ja sõnastada see järgmiselt: “(1) Iga muu keel peale eesti keele, lõunaeesti keele ja eesti viipekeele on võõrkeel.” <p>Keeleseaduse muutmise eelnõu praeguses sõnastuses jätab lahenduseta võru ja seto keele staatuse küsimuse. Võru Instituut ei nõustu eelnõu seletuskirjas esitatud seisukohaga, et kuigi selles küsimuses tegid mitu asutust ja organisatsiooni oma ettepanekud, siis kogu see teema on jäetud eelnõust välja põhjendusega, et ühist seisukohta lahenduse osas ei ole.</p> <p>Neli keeleteadlast on kirjutanud oma hinnangus [https://dok.hm.ee/et/document.html?id=76259dbc-46a2-4991-98f2-6a23da6f2333]: „Lõunaeesti piirkonnakeel vajab edaspidi efektiivsemat toetamist. Keele taandumise peatamiseks tuleb luua rohkem keeleõppevõimalusi ja teha õpe vähemalt osaliselt</p>	<p>Tagasisides viidatud keeleteadlaste hinnang tõepoolest viitab, et kuna lõunaeesti murdekeeltele on oma tugev eestkõnelejate rühm ning neid keeli on aastate jooksul riigi toel kirjakeele normile omaste tunnuste sarnaseks arendatud, võiks kaaluda võru, seto ja mulgi keelte nimetamist ühtseks lõunaeesti keeleks. Keeleteadlaste hinnangul oleks põhjendatud lõunaeesti keelele eraldi staatuse andmine, et takistada murdekeelte hääbumist, kuid märgivad samas, et keeleks pidamine on poliitiline otsus, mis on kaalutletud ka teistest asjaoludest. Ainult keeleteaduslike argumentide põhjal valikuid teha ei saa. Põhiseadus märgib, et Eesti põlis- ja enamusrahvuse eestlaste emakeel eesti keel on Eesti ainsa riigikeelena sätestatud kõigis seni kehtinud Eesti põhiseaduses ja Põhiseaduse Assambleele esitatud põhiseaduse eelnõudes. Piirkondades kõneldavaid keelekujusid on käsitletud kui piirkondlike erikujudena ehk murretena.</p>

<p>kohustuslikuks, algatada atraktiivseid programme põlvkondadevahelise keelekatkestuse ületamiseks, tugevdada lasteaedade jm keelepesade tööd, rakendades vanavanemaid keeleõppes, keeleteadlikkuse suurendamiseks tuua lõunaeesti keel rohkem nähtavale avalikus ruumis, toetada eri tüüpi lõunaestikeelset meediat jms. Nende tegevuste edukuse üheks eelduseks on lõunaeesti keele staatuse tugevdamine seadusandluses, sh keeleseaduses.“</p> <p>Lisaks on keeleteadlased rõhutanud, et kuigi Eesti kõik murded väärivad riiklikku toetust, siis lõunaeesti põliseid keeli ei saa sel moel teiste murretega samale pulgale panna: „Riiklikku tähelepanu ja toetust väärivad ja vajavad kõik eesti murded, kuid lõunaeesti murdekeeled on eriasendis, arvestades nii nende põlvnemist omaette läänemeresoome keelest, suuremat erinevust eesti kirjakeelest kui ka praegust sotsiolingvistilist olukorda. Põhjendatud on lõunaeesti keelele anda piirkonnakeele staatus.“</p>	<p>Keeleseaduse väljatöötamiskavatsuse osana palus Haridus- ja Teadusministeerium keeleteadlastelt hinnangu, kas ja milliseid murdekeeli võiks iseseisvaks keeleks pidada ja KeeleS-s teistest murdekeeltest eristada. Keeleteadlased Jüri Viikberg, Karl Pajusalu, Liina Lindström ja Sven-Erik Soosaar on oma hinnangus² märkinud, et riiklikku tähelepanu ja toetust väärivad ja vajavad kõik eesti murded. Haridus- ja Teadusministeerium on seisukohal, et murdekeeled vajavad kaitset eeskätt toetavate tegevuste kaudu, et tagada eestvedajate järelkasv ning kogukodade huvi murdekeelt edasi kanda. Alustatud on murdekeelte toetuseks murdekeelte õpetamise tegevuskava koostamist. Keeleseaduse väljatöötamiskavatsusele andsid murdekeele staatuse küsimuses tagasisidet Võru Instituut, Võrokeste Kongressi Vanemate Kogu, Seto Kongressi Vanemate Kogu, Eesti Keelenõukogu ja Eesti Keele Instituut. Ühist seisukohta kuidas murdekeeli seaduses nimetada tol hetkel ei olnud. Oli ettepanek käsitleda keeleseaduses Lõuna-Eesti murdeid ühendavalt lõunaeesti keelena, aga ka tunnustada seto ja võru keelt iseseisvate keeltena.</p>
<p>Eesti Puuetega Inimeste Koda</p>	
<p>Puudega inimesi puudutavad seadusandluse muudatused ja sisulised küsimused on vajalik sihtrühma ja nende esindajatega põhjalikult läbi arutada enne eelnõu arvamuse avaldamiseks saatmist. Keeleseaduse muutmist puudutavatesse aruteludesse EPIKoda ega liikmesorganisatsioonid kaasatud ei ole olnud. Oleme seisukohal, et enne seaduse vastuvõtmist on vajalik korraldada sisulisi arutelusid, kuhu oleks kaasatud ka viipekeelt suhtluskeelena kasutava kogukonna esindajaid veel enne Riigikokku saatmist, et tagada põhjalik arutelu ning osapoolte arvamuste ja ettepanekutega arvestamine.</p>	<p>Keeleseaduse muutmise väljatöötamiskavatsus saadeti 2024. a suvel arvamuse avaldamiseks Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Kurtide Liidule, Eesti Viipekeeletoetajate Keskusele ja Eesti Viipekeele Seltsile. Väljatöötamiskavatsusele saatis on tagasiside vaid Eesti Puuetega Inimeste Koda.</p>

² <https://dok.hm.ee/et/document.html?id=76259dbc-46a2-4991-98f2-6a23da6f2333>

Eesti Kurtide Liit	
<p>Kehtiva keeleseaduse § 3 lõige 2, mis tunnistas eesti viipekeelt iseseisvaks keeleks, tuleb taastada. Muudetud kujul võiks lõige kõlada järgmiselt: "Eesti viipekeel on iseseisev keel, millel on oma grammatika ja leksika. Viibeldud eesti keel on eesti keele esinemiskuju. Eesti viipekeel moodustab eesti rahvuskultuuri lahutamatu osa ja riik tagab selle kasutamise, säilitamise ning arendamise."</p>	<p>Arvestades kogukonna tagasisidet eelnõule, viipekeelt puudutavaid sätteid keeleseaduses selle eelnõuga ei muudeta. Kehtima jääb kehtiva seaduse sõnastus.</p>
<p>Praegune seaduseelnõu § 5 lõige 1¹, mis käsitleb eesti viipekeele kasutamist ja arendamist, tuleks täiendada järgmiselt: "Riik toetab eesti viipekeele kasutamist ja arendamist. Riik tagab eesti viipekeele kättesaadavuse kõikides avalikes teenustes ja asutustes, sealhulgas hariduses, tervishoius, õigussüsteemis ning kultuuri- ja infoteenustes. Viipekeele kasutamine peab olema võrdne eesti keele kasutamisega."</p>	<p>Soov, et riik tagab eesti viipekeele kättesaadavuse kõikides avalikes teenustes ja asutustes, sealhulgas hariduses, tervishoius, õigussüsteemis ning kultuuri- ja infoteenustes, vajab põhjalikumat analüüsi, mis otseselt ei kuulu Haridus- ja Teadusministeeriumi kompetentsi. Edastame soovi teistele ministeeriumitele. Eesti viipekeel on õppekeelena kasutusel Tallinna Heleni koolis.</p>
<p>Seadusesse tuleb lisada uus lõige § 6 alla, mis täpsustab viipekeele kasutamist: "Avalikud asutused ja teenusepakkujad on kohustatud tagama eesti viipekeele kättesaadavuse, sealhulgas tõlketeenuste pakkumise kaudu. Riik eraldab selleks vajalikud vahendid ning korraldab vastava järelevalve." Seaduse seletuskirjas tuleb täpsustada, et eesti viipekeel on iseseisev loomulik keel, mitte ainult kommunikatsioonivahend kurtidele. Seletuskirjas võiks olla järgmine tekst: "Eesti viipekeel on iseseisev keel, millel on täielikult välja kujunenud grammatika, leksika ja kasutuspraktika. Seda ei tohiks segi ajada viibeldud eesti keelega, mis on suulise eesti keele visualiseeritud vorm. Eesti viipekeele kasutamine avalikes teenustes ja haridussüsteemis peab olema tagatud ilma kompromissideta."</p>	<p>Juhime tähelepanu, et põhiseaduse § 28 lõike 4 kohaselt peavad riik ja kohalikud omavalitsused hoolitsema selle eest, et puuetega inimestel oleks võimalik realiseerida oma õigusi teistega võrdselt kõigis eluvaldkondades. Sellega peab põhiseaduse tasemel viipekeelsete inimeste ligipääs teabele ja teenustele olema tagatud.</p>
<p>Keeleseaduse juurde tuleb lisada viide Euroopa Liidu ligipääsetavuse direktiivile, et tagada selle täpne rakendamine: "Kõik avalikud ja erasektori teenused, mis kuuluvad Euroopa Liidu ligipääsetavuse direktiivi kohaldamisalasse, peavad olema kättesaadavad eesti viipekeeles. Riik tagab selle nõude täitmise vajalike juhiste, rahaliste vahendite ja järelevalve kaudu."</p>	<p>Keeleseaduse eesmärk on arendada, säilitada ja kaitsta eesti keelt ning tagada eesti keele kasutamine peamise suhtluskeelena kõikides avaliku elu valdkondades. Teenuste ligipääsetavus kuulub Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valdkonda.</p>
<p>Seadusesse tuleks lisada lõige, mis tagab Eesti kurtide kogukonna ja ekspertide kaasamise kõigi viipekeelt puudutavate õigusaktide väljatöötamisse: "Eesti viipekeelt puudutavate õigusaktide ja määruste koostamisel kaasatakse kohustuslikus korras Eesti</p>	<p>Õigus olla kaasatud kuulub põhiõiguste hulka. Seetõttu pannakse väljatöötamiskavatsusi ja eelnõusid avalikule arutelule ja saadetakse kooskõlastamiseks, et anda huvigruppidele võimalus kaasa</p>

kurtide kogukonna esindajad, sealhulgas Eesti Kurtide Liit."	rääkida. Partnerite osalemist suunab „Kaasamise hea tava“.
Eesti Viipekeele Selts	
<p>Sidudes eesti viipekeele staatuse lahti eesti keele staatusest ja rühmitades kavandatavate seaduse muudatustega ühtekokku võõrkeelte ja vähemusrahvuste keeltega, muutuvad tahes-tahtmata ka kurtidesse ja eesti viipekeelde ühiskondliku suhtumise põhjendid. EVS hinnangul toetub täna kehtiv keeleseadus (paigutades eesti viipekeele staatusest eesti keelega ühte gruppi) tõlgendamisel rahvuskultuurile põhinevale lähenemisele. Eelnõu (mis lahutab eesti viipekeele staatuse eesti keele staatusest ja paigutab ta samasse gruppi võõrkeelte ja vähemusrahvuste keeltega), välistab rahvuskultuurile põhineva lähenemise ja peab võimalikuks üksnes puudele põhinevat lähenemist.</p>	<p>Arvestades kogukonna tagasisidet eelnõule ja õiguskantsleri büroo hinnangut, viipekeelt puudutavaid sätteid keeleseaduses selle eelnõuga ei muudeta. Õiguskantsleri büroo hinnangul võib muudatused ära jätta, kuna viipekeelt ei saa riigikeeleks pidada ka kehtiva normistiku raames. Kehtima jääb kehtiva seaduse sõnastus.</p>
<p>Seletuskirja punkti 2 teises ja kolmandas lõigus väidetakse, et ekslik on kehtivast keeleseadusest tuleneda võiv järeldus selle kohta, nagu oleks eesti viipekeel riigikeele (või sellega võrdsustatava) staatusega. Seda väidet põhjendatakse seletuskirjas viitega õiguskantsleri 2022.a. seisukohale, mille kohaselt eesti viipekeel ei ole põhiseaduse mõttes eesti riigikeel, kuid riigil on sellest hoolimata mitmeid viipekeelega seotud kohustusi.</p> <p>Kõigepealt peame tähelepanuväärseks, et õiguskantsleri sellekohane seisukoht (21.10.2022 nr 7-4/221487/2205497) ei ole esitatud nii ainuvõimaliku konstateeringu vormis. Sõnasõnalt väljendub õiguskantsler (punkti 3 esimeses lauses) tegelikult hoopis nii: „Eelnevat arvestades ei ole tõenäoline, et põhiseaduse mõttes saaks riigikeeleks olla eesti viipekeel“. Meie arvates väljendid „ei ole“ ja „ei ole tõenäoline, et on“ pole samatähenduslikud. Erinevust näeme selles, et üks neist välistab täielikult, teine aga üksnes tõenäosuslikult. Eelnõus ja selle seletuskirjas välistatakse eesti viipekeele samastamine riigikeelega absoluutselt täielikult. EVS saab õiguskantsleri dokumendist aga aru nii, et tema peab eesti viipekeele hindamist riigikeeleks põhimõtteliselt (olguigi väga väikese tõenäosusega, aga siiski) võimalikuks.</p>	<p><u>Õiguskantsleri seisukoht 21.10.2022 eesti viipekeele staatuse ja kasutamise kohta on pikem, kui nimetatud repliik: „Eelnevat arvestades ei ole tõenäoline, et põhiseaduse mõttes saaks riigikeeleks olla eesti viipekeel. Viipekeel pole riigis ühtselt kasutatav ja rahvast ühendav märgisüsteem, mille valdamist saab nõuda kõigilt avaliku võimu asutustelt ja teenuste osutajatelt. <u>Kuigi viipekeelt ei saa pidada riigikeeleks põhiseaduse tähenduses</u>, on nii põhiseaduses kui ka Eestile järgimiseks kohustuslikes rahvusvahelise õiguse aktides ette nähtud mitmeid viipekeelega seotud kohustusi.“</u></p>
<p>Lause „Riik toetab eesti viipekeele kasutamist ja arendamist“ lisamine tänasele seaduse tekstile on iseenesest EVS poolt tervitatav. Aga selle puudusena näeme, et kedagi mitte millekski konkreetseks see ei kohusta. See ei too selgust selle kohta, millised kohustused ja õigused lasuvad riigil seoses eesti viipekeele (kasutamise kurtide jaoks möödapäasmatu) vajaduse korral. Olgu siis õppimisel, õpetamisel haridussüsteemis, keele arendamisel ja uurimisel</p>	<p>Õiguskantsler on 2022. a selgitanud, et kuigi viipekeelt ei saa pidada riigikeeleks põhiseaduse tähenduses, on nii põhiseaduses kui ka Eestile järgimiseks kohustuslikes rahvusvahelise õiguse aktides ette nähtud mitmeid viipekeelega seotud kohustusi. Näiteks põhiseaduse § 28 lõike 4 kohaselt peavad riik ja</p>

<p>teaduse tegemisel. Aga ka tõlkimise kaudu eesti viipekeele kasutamise võimaluste kohta avalikus ruumis ja avalikus suhtlemises mistahes asjaajamistel. EVS ei arva, et soovitatav konkreetsus ja täielik selgus nendes küsimuses peab sisalduma tingimata keeleseaduses endas. Vastused küsimustele, kas, kus, kuidas ja millistel tingimustel on võimalik eesti viipekeele tõlketeenust nõuda võib vabalt leida reguleerimist ka seadusest alamate määruste, vmt aktidega. Nagu ka küsimused selle kohta kas ja kes peab kurtidele eesti viipekeelse tõlke saamise tagama. Aga neis küsimustes tänases ajas sisalduv täiesti üldine selgusetus peaks keeleseaduses muudatuste tegemisega kohe kindlasti ära kaotatama.</p>	<p>kohalikud omavalitsused hoolitsema selle eest, et puuetega inimestel oleks võimalik realiseerida oma õigusi teistega võrdselt kõigis eluvaldkondades. Kuivõrd viipekeel on kuulmispuudega inimeste tavapärane suhtlusvahend (vt World Federation of the Deaf), tuleb neile inimestele tagada ka viipekeelt puudutavad õigused. Samuti põhiseaduse § 37 lõikes 1 on sätestatud igäühe õigus haridusele. Selle sätte on hõlmatud kõik hariduse tasandid, alustades alusharidusest ja lõpetades kõrghariduse ja huviharidusega. Seega tuleb ka kuulmispuudega inimestele haridus kättesaadavaks teha.</p>
<p>Eesti Viipekeeletõlkide Kutseühing</p> <p>Eesti Viipekeeletõlkide Kutseühing taunib igasugust seadusemuudatust, mis seab eesti viipekeele praegusega võrreldes halvemasse olukorda ning riivab mingilgi määral viipekeelsete kurtide õigust eesti viipekeele kasutamisele ja edendamisele või seab piiranguid viipekeele tõlketeenuse võimaldamisele, viipekeeletõlkide koolitamisele ja ligipääsetavusele mistahes eluvaldkonnas. Toetame siinkohal Eesti Kurtide Liidu ja Eesti Viipekeele Seltsi seisukohti seadusemuudatuste osas.</p>	<p>Planeeritud keeleseaduse muudatus ei oleks mõjutanud viipekeelse tõlke kättesaadavust. Arvestades kogukonna tagasisidet eelnõule, viipekeelt puudutavaid sätteid keeleseaduses selle eelnõuga ei muudeta. Kehtima jääb kehtiva seaduse sõnastus.</p>